

Актуелна политичка и идејна (с)кретања у Црној Гори по инерцији се обично тумаче „у кључу“ идеологија доминантних у 20. веку – од случаја до случаја – најчешће као српски/црногорски национализам, док режим који, персонално посматрано, још није смењен на демократским изборима, а његови „дужносници“ су и иначе неприкривени (чак и по фризурама са омладинских радних акција) титоисти и југоносталгичари, није тешко сматрати (последњим) комунистичким. Али закључци те духовне лењости као да су „чињеницама упркос“, јер се „на терену“ „националисти“ боре за што мању нацију и/или се одричу управљања сопственом државом, „демократе“ противе изборима, „комунисти“ су промотери најкрупнијег капитала, „југословени“ најбоље сарађују са најекстремнијим шовинистичким владарима суседних земаља, „велико/малосрби“ и „аутохтони“ Црногорци као да преферирају идеолошку матрицу и методе деловања србијанског Бисерко-Вучо-Кандић-Грухоњић НВО сектора .

Насилно уклапање у набројане „аут“ – изме очигледно је погрешан приступ, иако је утемељеност и у континуитет са разним гранама идеологије интегралног или еСеФеРЈот југословенства лако уочљив. Наиме, неоспорно је да све странке „српског“ блока баштине ону грану званичне идеологије, империјално устројене краљевине Југославије – „један народ са три племена“, популарно названу „великосрпство“ (супротну напуштеном и заборављеном, изворно српском националном програму – „Срби сви и свуда“/ „Брат је мио које вере био“) и у томе се не разликују од србијанске народњачко-радикалско-напредњачке браће. Обим појма Србин код њих је омеђен тадашњом (од 1918.) „поделом задужења“ између елита три племена, према којој су елите српског племена бринуле (само) о православним, а елите хрватског о (свим) католицима српско(-хрватског) језика. Режим и суверенистичке странке, попут србијанске демократско-грађанистичке браће/сестара су, пак, баштеници („малосрпске“) идеологије доминантне у време еСеФеРЈота, поготово након Устава из '74, по којој су границе република, а по неким тумачењима и покрајина, уједно и границе суверености сваког појединачног „југословенског народа“, па је тако земља Срба само Србија, те Срби немају ван ње друга права осим, евентуално мањинских; Црногорци имају „своју“ Црну Гору, а у Србији су „мањина“, а у најави је и идентичан положај Војводине и Војвођана итд. Са њима је компатибилан и њихов привидни опонент – „мањинистички“ покрет тзв. Срба из Црне Горе – у последње време најекспонирана грана „малосрпства“.

Назвати такве идеје националистичким заиста је пре-произвољно. Пре би се могло рећи да су они националисти-у-негативу. Наиме, ако занемаримо комунистичку инструментализацију овог термина у значењу и конотацијама супротним изворном, реч национализам изведена је из појма нација – сви (слободни) грађани државе – и имплицира и постојање или бар тежњу за демократским системом, јер ван њега нема слободних грађана који су једини “састојак” нације и чије успостављање је „услов без кога се не може“. Прави националисти би ваљда тежили да укључе/асимилију што више (а идеал је све) грађана државе у свој национални корпус и управљање државом, док „црногорски“ разних усмерења, под разним псеудоправним изговорима и теоријским конструкцијама избацују друге или саме себе чак и из списка држављана. Неки теоретичари су, уочивши овај проблем, „посегли“ за термином етноцентризам. Међутим, с обзиром да су у црногорском случају (а и шире, „диљем“ српских земаља) сви на које се примењује „спасоносни“ термин истог етничког порекла, посматрани „центризам“ се у суштини заснива на идеолошком одређењу (псеудо) етничког идентитета. Ко/шта су заправо „они“?

Можда би одговор на ово питање пре могли пронаћи сагледавајући „глобални“ контекст уместо „локалног“. Задржаћемо се на три текста, посвећена различитим темама и земљама, објављеним истог дана на сајту НСПМ. Наслов првог: „Расизам без расе“ Владимира Милутиновића, (посвећеном иначе Хрватској и Хрватима) као да описује и понашање два идеолошки супротстављена тора црногорског друштва у којем, слично као у Хрватској „...улоге нису одређене према реалности..., него према расистичким жељама.“ (В.Милутиновић), с тим што је у Црној Гори у питању „ексклузивно-узајамни расизам“ (без расе) „аутохтонистичких“ Црногораца и тзв. Срба из Црне Горе, који се према осталим „популацијама“ не испољава.

У другом: Културализам: Култура као политичка идеологија посвећеном примарно „идеолошкој панорами“ Данске, као да се појашњава Милутиновићев „расизам без расе“, увођењем појма диференцијализам, описаног као расизам који је прошао кроз „дерасизацију“, па се „...раса ...више не користи као валидан облик идентификације, а преостају једино аргументи културализма...“(сиријски филозоф Азиз Ал Азмех). Осим прецизне дефиниције културализма [1](#), поготово става да „...културе морају имати посебна права и уживати у посебној заштити, чак и уколико истовремено угрожавају права појединца.“ У истом тексту је инспиративан и опис левих и десних културалиста, који у контексту црногорске „проблематике“ звучи изненађујуће познато. Тако став лево оријентисаних културалиста да би „... различите културе требало да коегзистирају на истој територији или у истој држави, где се, било формално, било неформално, према појединцима употребљавају различити закони, у складу са културном групом којој припадају“ као да је програм/циљ/сан свих мањиниста у Црној Гори (српских, бошњачких, муслиманских...), који артикулише у готово програмском (трећем посматраном) тексту „Тридесети март одмах после двадесет и осмог“ Игор Јарамаз млади, а већ један од главних идеолога српских мањиниста:

„Зато ће Срби морати да добију уступке, на своје артикулисане захтеве од Система. Све ће се, наравно, одвијати на штету црногорског народа (?), који пристаје на улогу немог посматрача. То ће бити награда Србима за раскринкавање преваре коју Црногорци, у највећем делу, још увек радо гутају.“ Услов десних културалиста да „...свака култура остане на својој територији и у сопственој земљи...“ и да „...имигранти морају или да дозволе да буду у потпуности асимиловани, укључујући све аспекте од религије до кухиње, или да се врате у земље из којих потичу...“ подсећа на ставове неких режимских и опозиционих интелектуалаца суверенистичког тора: „Морамо, коначно, изаћи из дилеме – постојимо ли или не. Ако не постојимо, многе бих посавјетовао да спакују кофере и пођу “ћа”. Јер у облику постојања као што је непостојање, боље је бити било гдје, било шта, него бити ништа.“ (дон Бранко Збутага). Да не буде забуне, тзв. Србима из Црне Горе је у овом случају намењена судбина тих имиграната („из Србије“, коју су ионако прогласили својом матичном државом). Ни закључку да је „...пролиферација посебних интереса које подстиче мултикултурализам погодна за политику типа завади па владај, која може користити само онима што највише профитирају од статуса кво.“ (британски филозоф Брајан Бари) примењеном на црногорску ситуацију нема се шта додати и одузети.

Милутиновић и мудри Данци уштедели су ми труд. Именовали су идеологију (диференцијализам) која је у Црној Гори заменила оне доминантне у 20. веку. Дефинисали су понашање (расизам без расе) и политички програм прихваћен од готово свих актера политичке и НВО сцене Црне Горе (културализам леви или десни). „Раскринкали“ су главне циљеве (посебна права и посебна заштита – у црногорском случају мањина, „фамилије“ на власти – по Јарамазу „Система“, ексклузивитета држављанства итд.) и интересе (оних „...што највише профитирају од статуса кво“).

Такође, анализирајући исламофобију Јенс-Мартин Ериксен и Фредерик Стјернфелт указали су на обрат којим се понашања, мишљења, ставови и појмови који се изворно „...односе на диспропорционалну реакцију на урођене особине појединца – на боју коже, сексуалну оријентацију итд.“ примењују на „скуп уверења“ као да су урођена. Паралеле са домаћим србо и фобијама (чак и) од (самог помена имена) Црногораца се просто намећу. Наиме, јасно је да предмети домаћих фобија нису Срби као народ или Црногорци као нација, јер би „имаоци“ тада имали фобију од самих себе, већ Срби/Црногорци као припадници, наводно по рођењу „органске“ целине, коју „не могу напустити“, која им је наводно усуд, сасвим по обрасцу припадности раси.

Међутим, такође је јасно да није у питању никакав усуд, већ лични избор да се припада „култури схваћеној као политичка идеологија“. Игор Јарамаз нпр. тврди „Ја

нисам Црногорац зато што се то коси са мојим личним принципима“, а да је идеологија не крију ни остали промотери левог (српски мањинисти) и десног (суверенисти) црногорског културализма. Тако (леви) Рајо Војиновић сведочи како се „...јавила идеја коју данас рије свега заступају

Слободна мисао, Српско народно вијеће, Академска алтернатива и Одговор да је историјска подјела на два народа некада јединствене «православне већине» неповратан процес и да то треба испоштовати ...“ а супротну „културу“ сасвим прецизно и тачно описује: “Са друге стране се гради субсоцијетална ексклузивистичка црногорска нација под надзором Миодрага Перовића . Ексклузивизам тог црногорског национализма се оличава у агресивном противљењу како српском тако и црногорско-српском дуалистичком идентитету.“

Сасвим познато звучи и закључак да „...уколико се скуп догми или политички покрет дефинишу као „култура“, постоји тенденција да се одмах остави на миру и да се на то више не гледа као на становиште о коме се може дискутовати“, чији би резултат био (а у Црној Гори је већ) престанак „...јавних дискусија и укидање слободне расправе између грађана“. Интелектуална и медијска добровољна гетоизација, „дијалог“ само међу истомишљеницима и немешање у туђе забране слика је данашње културне и политичке сцене Црне Горе и рефлектује се на „обичан“ живот. На сајту Слободна мисао, гласилу цитираних софистицираних мањиниста пуно је надахнутих описа ове „расе без расе“ добровољне сегрегације и поређења црногорског друштва са некадашњим приштинским корзом. Међутим, закључак је запањујући – они сегрегацију не виде као „нешто лоше“, већ као свој програмски циљ, па тако Јарамаз у коментару свог овде помињаног програмског текста позива на бојкот не само предстојећих избора, већ генерално сугерише свим тзв. Србима из Црне Горе одустајање од парламентарних метода, јер би бојкотом постигли између осталог и „...с пречавање заједништва Срба и Црногораца у било каквом модусу ради изградње српске нације, а не асимилације у...“ Спречавање заједништва међу Србима је заиста чудан програм за људе који се представљају као српски народни трибуни, међутим у културалистичком идеолошком контексту је сасвим доследно.

Очигледно је на „идеолошкој сцени“ Црне Горе дошло до смене генерација. Уместо „оног“ што се код нас још увек зове национализам, чија су „персонификација“ гуслари, председници кућних савета и сеоски песници, дошли су нови „млади и лијеви“, за разлику од полазника хард рок „универзитета“ попут „пешчаних људи“ друге Србије, образовани и заиста верзирани у „европске стандарде“. Прави идеолошки тренд-сетери.

1. „Културализам је схватање према коме култура одређује појединца, да је свака култура затворена, органска целина и да појединац не може напустити сопствену културу, већ се може остварити само у њеном окриљу. (Јенс-Мартин Ериксен и Фредерик Стјернфелт.) [[^](#)]